

Känn ingen sorg

Foto: Svensk Filmindustri

Känn ingen sorg är en iscensättning av Håkan Hellströms sånger, en musikalisk utvecklingssaga som kretsar kring de fyra vännerna Pål, Lena, Johnny och Eva. Filmen tar upp många stora ämnen som kärlek, döden, vänskap, lycka, barndom, mod och att ta ansvar för sitt eget liv.

Rekommenderad för åk 8/9/gymn.

EN FILMHANDLEDNING AV MIKAEL KOWALSKI

Filmens handling

Det är skolavslutning i en kyrka vid Röda Sten, Göteborg. Tre barn, Pål, Johnny och Lena, går upp på scen för att spela "Brännö Serenad". Låten presenteras som skriven av Påls far. Istället för att sjunga så moonar Pål för publiken. Hans vuxna berättarröst säger: "Jag föddes med musiken [...] Jag vet att det stämmer för allt i mitt liv har en refräng eller en melodi. Nånting sjunger i mig hela tiden. Min enda dröm är att dela med mig av de här tonerna men det konstiga är att när jag öppnar munnen kommer aldrig någon musik". Vi möter sedan Pål, Johnny och Lena som unga vuxna. De blir utslängda

från en krog och hamnar i bråk med Blåvittsupportrar efter att GAISaren Pål provocerat dem. De tre vännerna går på klubben Jazzhuset, där de möter Eva som sjunger i ett av banden. Pål är klart attraherad av Eva. Det blir slagsmål i Evas band och trummisen blir nedslagen och skadad. Efteråt går de hem till Johnny och Lena försöker tala om att hon älskar Pål men vågar inte. Eva och Johnny talar om musik, sex, homosexuella relationer och livet. Pål går iväg för sig själv och spelar: "Bara dårar rusar in". Han klarar inte av att spela inför publik och när han upptäcker att Eva lyssnar och tittar kräks han på henne.

Pål bor hos sin farfar Rolle, som vill att han ska jobba i fiskehamnen och ordnar en intervju åt honom. Pål är inte intresserad utan istället åker han till Eva och hennes band. I fyllan har han lovat att spela trummor i bandet. Efter repetitionen berättar Eva att hon har fixat en spelning och ber Pål att skriva låtar, och gärna en låt om henne. På avstånd ser Lena dem tillsammans och försöker ringa Pål, men han ignorerar samtalet och har bara ögon för Eva.

Eftersom Pål missade anställningsintervjun, bestämmer sig Rolle för att Pål måste flytta därifrån. Pål flyttar in hos Johnny. Han skriver sin nya låt Eva: "Jag vet inte vem jag är, men jag vet att jag är din". Eva gör klart för honom att oavsett vad som händer är hon inte "en flickvän". Eva talar även om för Pål att han ska vara med på bandets spelning. Inför rädslan att uppträda bryter Pål ihop. Spelningen ska äga rum på artisten och tillika Evas mamma Lisbeth "Lärkan" Lindéns bröllop. Pål spelar först med ögonbindel för att undkomma sin scen-skräck men brudgummen tvingar Pål att ta den av sig. Det slutar i katastrof då Pål börjar rappa och förstör bröllopsstårtan. Efteråt går Pål och Eva iväg genom ett drömskt Göteborg. De sjunger "Nu kan du få mig så lätt" som en duett. På en fest hemma hos Johnny blir det ännu en gång katastrof när Pål ska spela inför publik. I efterspelet håller Pål på att slänga ut Johnny från ett hustak.

Vid filmens mittpunkt tar Johnny med Pål till kyrkan där de spelade som barn i berättelsens början. Han vill hjälpa Pål att komma över sin scenskräck, men Pål säger att han inte kan sjunga med folk runtomkring sig och att Johnny inte kan bota honom. Han förklarar att han tänker på vad som är det värsta som kan hända på scen – och så händer det. Istället går de på en ny fest – det röks, dricks, hånglas och tas droger. Lena vill ha ett samtal med Pål, men han är upptagen med att spana efter Eva. Han ser henne hångla med Johnny. Efter festen konfronterar han Johnny, som säger att det inte är något mellan honom och Eva. Pål spelar "Det är så jag säger det". Eva säger att hon vill ha med honom i bandet på riktigt och kysser honom.

Eva, Johnny och Pål åker till Köpenhamn där de går på brasiliansk fest. Pål har upptäckt att Johnny har en gömma med tusentals kronor hemma hos sig, och Johnny erkänner nu att hans pengar kommer från drog-försäljning. När de ska åka hem blir Pål lämnad av Eva och Johnny och hamnar ensam på tåget med Johnnys bagage. Väskan visar sig innehålla knark, och när det blir drogkontroll lyckas Pål efter diverse strul att spola ned knarket på toaletten. Åter hemma i Göteborg uppstår det därför bråk mellan Johnny och Pål, och Pål hoppar av Evas band och börjar arbeta med fisk i hamnen.

Johnny får besök av danska knarklangare som hotar både honom och Pål till livet. Johnny säger att allt är Påls fel och ber honom att dra åt helvete. Pål flyttar ut och försöker få sova hos Lena, men hon är besviken efter att ha väntat förgäves på att han ska höra av sig. Han söker då upp henne på hennes boxningsträning och till slut talar hon om för honom vad hon känner. Pål kysser henne och säger att de ska gifta sig, men när han sedan kommer hem till Rolle så sitter Eva där och väntar på honom. De har sex med varandra och Eva berättar att hon fixat en spelning åt bandet där skivbolagsfolk ska lyssna på dem.

Pål ska göra sin viktiga spelning samtidigt som Lena laddar för att gå en viktig match. Pål hör i mobilen hur knarklangarna kommer för att skada Johnny och bestämmer sig för att försöka hjälpa sin barndomsvän. Johnny försöker fly undan sina förföljare. Lena boxas för livet i sin match, men förlorar ändå. Pål kommer precis i slutfasen av matchen – han har lämnat Eva och bandet, som ändå uppträder med hans låt "Gårdakvarnar och skit".

Lena och Pål beger sig till Johnny och finner honom blödande och synbart döende. "Sjung för mig", ber Johnny. De tar honom till akuten men läkarna kan inte rädda hans liv. Johnny begravs i samma kyrka som i öppningsscenen och i mittpunkten. Efter en trevande början lyckas Pål sjunga "En midsommarnattsdröm". Han avslutar med "där jävlar satt den Johnny". På Evas inrådan hör skivbolagsdirektören Isse av sig och erbjuder Pål ett möte som leder till att han ska spela in sin

skiva i Stockholm. Han tar bilen över Älvsborgsbron, och på andra bron ligger Rio. På bilen har Pål skrivit Johnnys ord: Känn ingen sorg. När Pål kommer tillbaka till sin farfars hem så sätts Pål singel: ”Känn ingen sorg för mig Göteborg” upp bredvid Påls pappas ”Brännö Serenad”.

En hjältes resa

Känn ingen sorg beskrivs av filmens regissörer som en “sommарvisa, en filmisk visa i dur och moll men mest i dur”. Samt: ”en coming of age-historia med mycket av allt”. Man kan även läsa berättelsen som en saga eller myt. Anlägger man det perspektivet så är Joseph Campbells tankar kring ”Hjältens resa” en bra utgångspunkt för tolkning och samtal. Enligt Campbell genomgår hjältar tolv steg i sin resa/utveckling. Hur ser detta då ut i filmen?

Filmens huvudperson och hjälte som genomgår en hjälteresor är Pål. Han får lämna sin trygga värld och bege sig iväg på ett äventyr. I filmer brukar den femte delen av hjälteresan, ”Mötet med det första Hindret”, vara detsamma som filmens första vändpunkt och kommer ofta efter cirka en fjärdedel av speltiden (se nedan under ”Dramaturgi”).

Ser man filmen som en resa där Pål ska växa upp och kunna uppträda inför publik så börjar den när hans farfar kastar ut honom och han måste börja ta ansvar. Han tvingas lämna sin trygga värld och i samma veva får han i uppdrag av Eva att skriva musik och uppträda med hennes band.

En hjälte behöver mentorer för att kunna nå sina mål. Pål har flera. Rolle, Johnny, Lena och Eva är alla mentorer – alla hjälper de på olika sätt Pål att nå sina drömmars mål. För att nå sina drömmar måste hjälten våga möta sina värsta rädslor – hjälten måste förbereda sig för äventyrets eldprov.

I filmen provar Pål på att uppträda inför publik (det han verkligen är rädd för), men det slutar i katastrof. I mitten av filmen kommer hjälten till en punkt där ofta en strid utkämpas och berättelsens huvudkonflikt cementeras. I filmen kommer denna stund efter att Pål närapå slängt Johnny av ett tak. Detta följs av att Johnny tar honom till kyrkan från filmens öppning för att bota hans scenskräck. Hjälten utsätts för diverse provningar på sin väg tillbaka till normaltillståndet. Öppningen mot slutet blir i filmen tidpunkten då de tre (Lenas, Johnnys, Evas) övriga karaktärernas problem korsar hjälten väg mot hans mål.

Detta brukar vara ungefär när det tidsmässigt är en fjärdedel kvar av filmen. I filmen är det scenen då alla sjunger ”För sent för edelweiss”.

Efter att hjälten kommit tillbaka från sin resa ska hen belönas. Hjälten kommer tillbaka till utgångspunkten men är inte densamma som vid resans början. Hjälten har utvecklats. Slutscenen med spelningen ett tydligt exempel på hur Pål har besegrat sin scenskräck och kan spela inför folk.

- Diskutera och studera delarna i hjälten resa. Fundera på hur bra de tycker den stämmer överens med Påls resa i filmen. Diskutera och samtala om andra berättelser som har liknande hjälteresor, exempelvis
 - * *Lejonkungen*
 - * *Harry Potter*
 - * *Hungerspelen*
 - * *Twilight*

Form och stil

Det finns en gata där alla kan mitt namn
Jag ramlar dåliga gatan fram
Och jag var full och jag var dum och jag ramla på allt
Och jag föll för nån på en fest nånstans
Och det skulle ju va dans, dans, dans!
ur "Ramlar"

- Närläs filmens presentation – vad får vi reda på om Pål och hans vänner i filmens början? Vad får vi reda på genom hur filmen är berättad stilistiskt? Färger, miljöer, stämningsslagen?
- Karaktärerna: Vem är filmens huvudperson? Hur vet vi det? Hur visas hen i bild i relation till de andra? Vem är det som för handlingen framåt? Vilken funktion har de andra karaktärerna i relation till huvudpersonen? Hur verkar personerna vara som människor?
- Miljö och scenografi: Var utspelar sig inledningsscenerna? Krogmiljö, Långgatorna i Göteborg, spåravnar, Järntorget, Feskekörka. Varför har man valt dessa miljöer? Vilken låt/musik spelas?
- Kostym: Hur är karaktärerna klädda? Vad signalerar deras kläder? Pål har GAIS-tröja på sig – vem hamnar han i bråk med? Lena – hur är hon klädd? Johnny – vilka kläder har han? Vad har Eva på sig? Vad berättar kläderna om personerna?
- Filmspråk: Hur är presentationen/inledningen filmad? Tänkte ni på att det var filmat som i en enda tagning? Vems perspektiv intar kameran? Scenen är filmad på ett sätt som får oss att följa med in i berättelsen och vara en del av handlingen. Varför har man valt det sättet att berätta? Hur är färgsättningen i öppningsscenen?

Filmens karaktärer

Har man närläst filmens början så utkristalliserar sig vissa karaktärer. Något förenklat kan man säga att det finns tre karaktärsfunktioner i berättelser. Man talar om huvudkaraktär, motkraft och hjälpare.

Huvudkaraktär är den som utvecklas mest i en berättelse.

- Vilka mål har huvudkaraktären i filmen? Vem hjälper henom att uppfylla sina mål? Vilka hjälpare finns och på vilka sätt hjälper de? Vilka funktioner har de för varandra, i berättelsen? Fundera också på vilka motkrafter som finns - kan de vara desamma som hjälparna? Hur motverkar dessa att huvudkaraktären uppnår sitt mål? Vilka problem, hinder och konflikter möter huvudkaraktären på vägen mot filmens slut?
- Filmens huvudperson är Pål. Vad är hans motkraft i filmen? Diskutera i grupper. Observera att det kan finnas flera motkrafter – exempelvis Blåvittsupportrar, vuxenlivet, scenskräck, kärleken, Johnny.

Filmens övriga karaktärer är Lena, Johnny, Eva och farfar Rolle. Filmens karaktärer har alla olika problem och hinder som de måste övervinna. Man skulle kunna säga att de alla genomgår hjälteresor var och en för sig.

- Gör en lista över filmens karaktärer: Pål, Johnny, Lena, Eva, Rolle – vilka problem, hinder och konflikter har dessa karaktärer?

Fyra personer – en människa

I Håkan Hellströms sånger möter vi många personer. Flera är nämnda med namn (som Johnny, Eva och Lena). I Hellströms sånger berättas det om dessa personer ur olika perspektiv. Eftersom Hellström är en man utgår vi från att jaget är en man – men det behöver inte vara så. Manusförfattaren har löst detta på ett spännande sätt genom att välja fyra unga huvudpersoner som får stå för olika delar av sångerna men även olika delar av manligt och kvinnligt. Dessa fyra karaktärer är alla arketyper av kvinnor och män vi brukar möta i berättelser. De två kvinnorna Eva och Lena är på många sätt varandras motsatser. De står för olika arketyper av kvinnlighet – styrka, spädhet, femme fatale, krigarprinsessan, skönhetsgudinnan, den trånande kvinnan, horan, madonnan med flera. På samma sätt står de manliga karaktärerna för olika manliga arketyper – styrka, svaghet, nörden, ledaren, coola killen, blyge killen, geniet, gode vännen med flera.

Inga av dessa arketyper täcker in en hel människa, eller ett kön. Vi har alla dessa olika delar inom oss, men vi visar inte alltid alla delarna av oss.

- Diskutera vilka karaktärsdrag ni identifierar er med. Varför dessa? Är de könsbundna? Är det så att man som tjej lätt kan identifiera sig med de manliga karaktärernas drag? Och vice versa? De kvinnliga karaktärerna har båda drag som traditionellt ofta ses som manliga – diskutera om ni tycker att dessa attribut är könsbundna. Likaså omvänt.
- I filmen möter vi fyra karaktärer eller arketyper—blir de tillsammans en hel människa? Eller är en enda människa egentligen ännu mer komplex än så?

Dramaturgi

De flesta berättelser består av tre delar; början, mitt och slut. Början av filmen slår an dess ton, ger oss ”rätt” förväntningar och ska etablera berättelsens verklighet. Den första vändpunkten fungerar som en språngbräda och för oss in i det filmen egentligen handlar om, akt två, mitten. Den kommer ofta en fjärdedel in i filmen. Den

första vändpunkten kommer då Pål får i uppdrag att skriva en låt till Evas band som de kan uppträda med. Därefter blir Pål tvingad att flytta hemifrån och stå mer på egna ben.

Efter första vändpunkten börjar själva dramat med en fördjupning, en breddning av spelplanen, där vi engagerar oss och skapar oss nya förväntningar. Vid filmens mittpunkt är konflikten cementerad och den kan bara lösas genom en upptrappning, ända tills den blir ohållbar. Mittpunkten ligger också tidsmässigt mitt i filmen. I mitten av filmen tar Johnny med Pål till kyrkan där han moonade i filmens inledning, vilket återknyter till presentationen och den ursprungliga statusen för karaktärerna. Pål förklarar hur hans tvångstankar ser ut och att Johnny inte kan bota honom.

Andra vändpunkten är en öppning mot filmens slut. Vid denna punkt anar vi att en lösning är nära förestående. I filmens sista akt efter den andra vändpunkten löses konflikter, dramats intensitet tonar av och utvecklingen sammanfattas. Andra vändpunkten kommer ofta, och även i den här filmen, då det är en fjärdedel kvar. I filmen har många av berättelsens problem, hinder och konflikter hopats till samma scen. Till sången ”För sent för edelweiss” sjunger Pål, Lena, Eva och Johnny med. Pål jobbar på fiskebåt och är långt ifrån musikkarriärdrommen. Lena är fortfarande olyckligt kär i Pål, men vågar inte tala om det för honom. Johnny målar och dricker och är rädd för vad som kommer att hända när knarklangarna får tag på honom. Eva knarkar och bekymrar sig över sveket gentemot Pål. I sången sjunger de:

Allt, det är för sent
För sent för vin, för sent för kärlek ren som snö
I natt finns ingen väg tillbaka, ingen alls
ur ”Försent för Edelweiss”

- Varför har filmskaparna valt att betona dessa delar i berättelsen? Diskutera kring vad ni skulle säga att filmen handlar om – vad är filmens huvudsakliga tema? Kan ni sammanfatta det i ett ord? Kärlek, musik, vänskap eller något annat? Vad vill filmen säga oss – vad vill den att vi ska ta med oss efter vi sett den?

- Fundera på vändpunkterna och vad de pekar på i berättelsen. Filmen handlar om att Pål inte vågar uppträda men att han ”har musiken och melodier i sig”. Eva vill ju även hon uppträda och spela men behöver någon som skriver egen musik som hennes band kan uppträda med. På så sätt har hon och Pål samma mål. Vad hindrar Pål från att nå sitt? Vad hindrar Eva? När någon av dem sitt mål, och hur?

Kärlek och tvivel

Det kommer alltid finnas en hand för dig nånstans
 Du kan sluta dina ögon och aldrig känna dig ensam
 Och alla vill väl ha dig nu
 Dom har ju väntat på det här
 Och jag hatar att jag älskar dig
 Och jag älskar dig så mycket att jag hatar mig
 ur ”Jag hatar att jag älskar dig och jag älskar
 dig så mycket att jag hatar mig”

I filmen visas många olika sorters kärlek: Det är kärleken mellan Pål och Eva, det är Lena som inte kan uttrycka att hon blivit kär i sin vän Pål, och Rolles längtan efter kärlek på ålderns höst. Men även andra sorters kärlek gestaltas, som mellan farfar och barnbarn, vänner emellan, kärleken till musik och fotboll.

- Diskutera kring filmens olika skildringar av kärlek. Tycker ni att kärleken är trovärdigt skildrad? Utnyttjar karaktärerna kärleken för sina egna syftens skull? Är det i så fall verkligen kärlek? Pål är ju beredd att utsätta sig för sina värsta rädslor för kärlekens skull – diskutera hur långt ni själva är beredda att gå för kärleken? Är det kanske så att just det är det som är kärlek? Att man är beredd att göra allt för någon annan?

Vänner för livet

Och alla flickor har gått hem
 Och du va sötare än dom
 men jag slängde bort dig igen
 jag slängde bort nån slags vän
 ur ”Nu kan du få mig så lätt”

Ett av filmens teman som belyses på olika sätt är vänskap. I filmen så framgår det att tre av karaktärerna – Pål, Lena och Johnny – känt varandra ända sedan de var små barn. De umgås fortfarande och är vänner som unga

vuxna. I dagens värld med vänner på nätet och ”ytliga” Facebookkontakter kan det vara intressant att diskutera hur vi ser på vänskap.

- Diskutera hur en riktig vän ska vara. Tror ni att ni kommer att umgås med samma vänner som ni hade när ni gick på lågstadiet? Umgås ni fortfarande med era barndomsvänner? Varför/varför inte?
- Vilken sorts vänskapsrelationer skildras i filmen? Vilka problem finns i de olika vänskaperna? Diskutera och ge exempel ur filmen.
- Påls och Johnnys relation är intressant att studera och samtala om. Johnny försöker på alla sätt han kan att hjälpa Pål att våga uppträda. Han hjälper även Pål med boende när han blir utslängd. Man får också känslan av att Johnny avstår Eva för sin vän Påls skull. Är det vänskap? Johnny, som verkar ha haft en tuff barndom, berättar för Pål hur han minns att Pål ställde upp för honom som barn, att han ser dem som bröder. Johnny utsätter dock Pål för en enorm risk när han får honom att smugla knark åt honom. Beter sig vänner så? Vilken sorts känslor leder den konflikten till? Har Johnny rätt att vara besviken på Pål?

Pål och tvångstankarna

Och jag gick ner mig på klubben på Magasinsgatan
 Där jag drog mig själv för dig i smutsen och folk log åt mig bakom ryggen
 ”Titta på den där clownen, han är alltid sådär”
 ur ”Magasinsgatan”

Pål lider av scenskräck. Han lever ständigt med musiken men kan inte visa upp sig och uppträda inför andra. Han har tvångstankar, han tänker på vad som är det värsta som kan hända på scen och så händer det. Pål uppfyller sina egna värsta rädslor. Påls scenskräck är den konflikt som driver filmens handling framåt. Pål måste våga uppträda för att få ur sig all sin musik. Redan i första scenen visas hur denna scenskräck ställer till det för honom när

han moonar i kyrkan.

- Diskutera hur ni tolkar och ser på Pål's tvångstankar. Är han "bara" nervös och har dåligt självförtroende, eller kan det ses som en form av tvångshandling han inte kan styra över?

Håkan Hellström – myt och verklighet

Ytterligare en ständigt närvarande karaktär är Håkan Hellström eftersom filmen bygger på hans texter. Filmen refererar också till händelser och detaljer i Hellströms liv. Pål's karaktär är inte Håkan Hellström men han har många gemensamma drag med honom.

- Läs på och lär er mer om Håkan Hellström innan ni ser filmen. När ni sett filmen – fundera på vad i filmen som är gemensamt med Håkan Hellströms eget liv?
- Varför blir Pål trummis i bandet? Varför håller han på GAIS? Vad är kopplingen till Rio? Varför dyker vissa birollsskådespelare som Ebbot Lundberg och Freddie Wadling upp? Vem är det som är gatumusikant på torget? Varför har man valt Isse till namnet på skivbolagsdirektören?

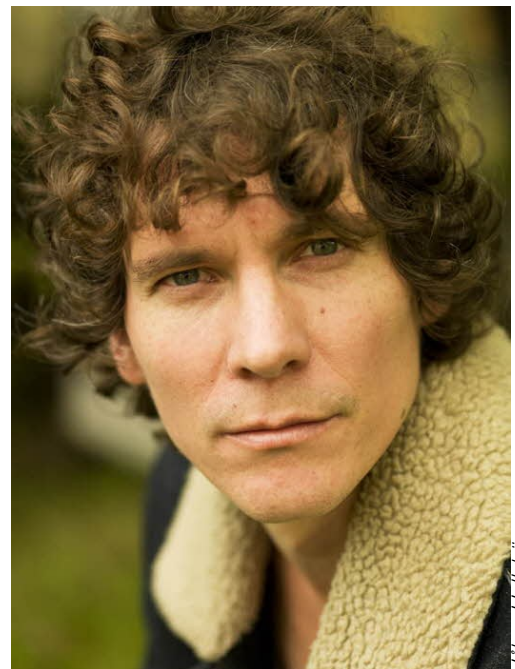

- Filmens musikval säger en del om Håkan Hellström (och Pål). Flera artister nämns i filmen och den använder sig också av musik från andra artister. Dessa referenser är inte tillfälligheter utan finns där för att de har koppling till Håkan Hellström. Fundera på och diskutera den musik i filmen som inte är Håkan Hellströms.

- Hellströms texter är ständigt närvarande i filmen. Dels som sånger som spelas i bakgrunden, dels som sånger som spelas i filmen och sjungs av filmens karaktärer. Men även som repliker i filmen. Studera Hellströms texter exempelvis till låtar som:

- * *Ramlar*
- * *Jag har varit i alla städer*
- * *Uppsnärjd i det blå*
- * *Kom igen Lena!*
- * *Nu kan du få mig så lätt*
- * *För sent för edelweiss*
- * *Gårdakvarnar och skit*
- * *En midsommarnatts dröm*
- * *Bara dårar rusar in*

och diskutera och samtala om hur man använt texterna och musiken för att kommentera filmens karaktärer. Hur texterna har inspirerat filmens handling? Kan ni ge exempel på att textrader dyker upp som repliker?

Håkan Hellström

Produktionsuppgifter

Sverige, 2013

Regissörer: Måns Mårilind & Björn Stein

Producenter: Malcolm Lidbeck, Leif Mohlin, David Olsson

Klippning: Håkan Wern

Foto: Erik Sohlström

Originalmusik: Adam Nordén

Medverkande:

Adam Lundgren—Pål

Disa Östrand—Eva

Jonathan Andersson—Johnny

Josefine Neldén—Lena

Tomas von Brömssen—Rolle

Tekniska uppgifter:

Längd: 109 min

Censur: Tillåten från 11 år

Svensk premiär: 2013-07-19

Distribution: AB Svensk Filmindustri, 169 86 Stockholm,
08-680 35 00. eva.svendenius@sf.se

OBS! Filminstitutet kan intre garantera att filmen finns i distribution efter den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken www.sfi.se/filmdistribution kan ni lära mer om hur ni hittar och bokar film.

Redaktion: Maria Katerine Larsson & Malena Janson, Film i skolan, Svenska Filminstitutet, 2013

